

Rapport 2007:49
Arkeologisk förundersökning

Stora Torget Restaurang Magnolia

RAÄ 153
Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ingrid Gustin

Stora Torget

Restaurang Magnolia

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning & tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte	5
Metod och dokumentation	5
Resultat och tolkning	5
Slutsatser	8
Referenser	8
Tekniska uppgifter	9

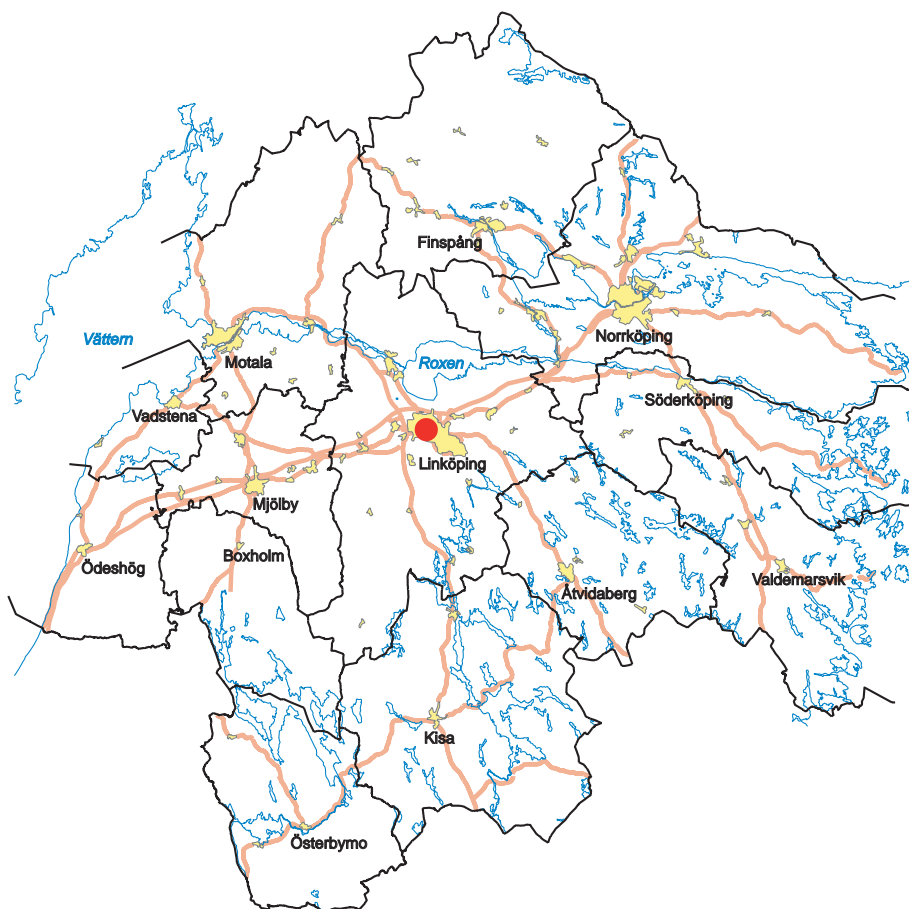
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

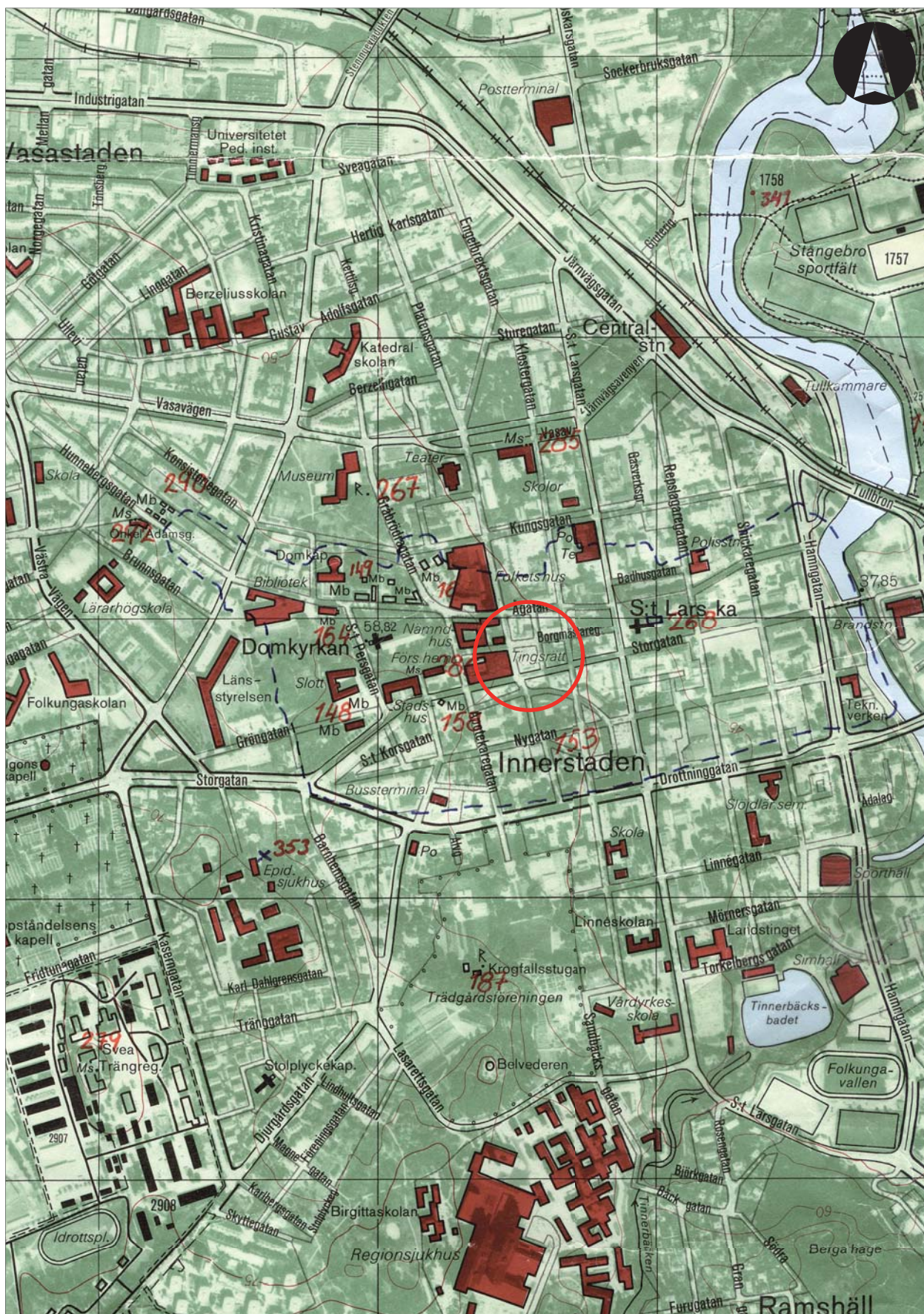
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde i maj 2007 en arkeologisk förundersökning på Stora Torget i Linköping. Förundersökningen utfördes i samband med schaktning till takfundament för uteserveringen till restaurang Magnolia. Vid förundersökningen påträffades flerskiktade kulturlager ca 0,5-0,7 m under markytan. Dessutom framkom byggnadsrester som troligen härstammar från den rådhusbyggnad som var belägen på torget från och med senmedeltid fram till stadsbranden år 1700.

Ingrid Gustin
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 57 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk förundersökning i samband med schaktning för takfundament för restaurang Magnolias uteservering på Stora Torget i Linköping. Undersökningen utfördes 21-23 maj 2007 efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

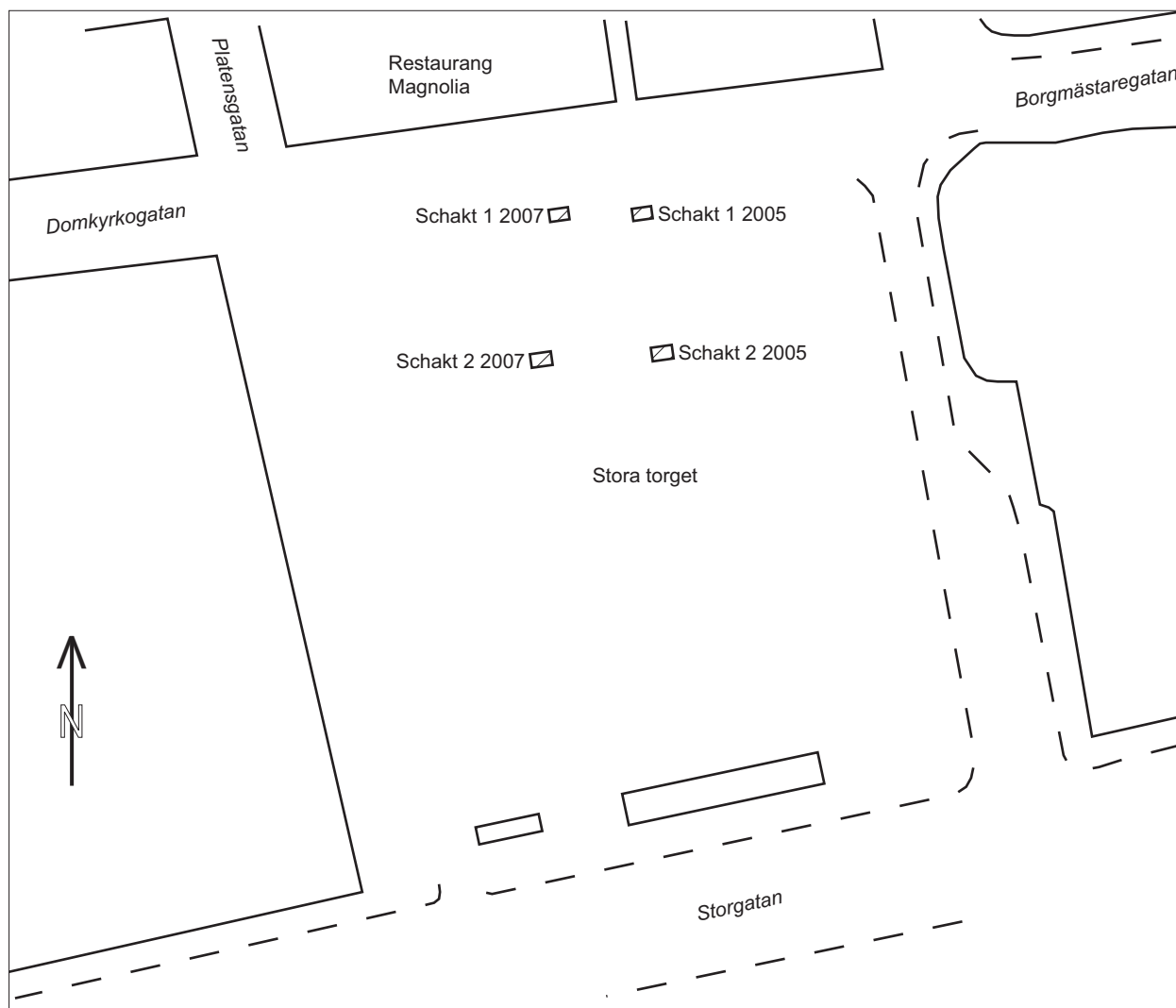
Uppdragsgivare var QLM AB, Magnolia, vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Fält- och rapportarbete har utförts av undertecknad. Schaktningarna omfattade två schakt i Stora Torgets norra del. Schakten var ca 1,80 x 1,0 m respektive ca 1,85 x 0,98 m stora.

Områdesbeskrivning & tidigare arkeologiska undersökningar

Stora Torget ligger mitt i det medeltida Linköpings stadsområde. Terrängen sluttar svagt åt sydost. På platsen för dagens torg har en rad vägar strålat samman. Detta vägmöte har troligen varit upprinnelse till torgbildningen och marknadsplatsen. Den rektangulära form som torget uppvisar på 1696 års karta verkar ha tillkommit först under 1400-talet i samband med en då genomförd bebyggelse reglering (Tagesson 2002:343ff.).

Schakten 2007 kom att grävas i den norra delen av Stora Torget. Ett antal såväl större som mindre utgrävningar har tidigare ägt rum på denna del av Stora Torget samt i intilliggande kvarter.

Bland de utgrävningar som förekommit på Stora Torget bör speciellt den från 1980 omnämnas (Gustin i manus). Vid denna utgrävning tog man dels

Figur 3. Översiktsplan över det aktuella området. Skala 1:500.

upp ett längre schakt på torgets västra sida och dels ett flergrenat schakt på den östra sidan av torget. I det senare framkom lämningar efter det rådhus som förstördes genom stadsbranden år 1700. I schaktet på torgets västra sida kom främst lämningar som har kunnat knytas till den tidigaste generationen av vägar i området samt till djurhågnader och en torgbod.

För de mindre undersökningar som utförts på Stora Torget finns en genomgång hos Ternström 2003. Norr om nuvarande Storgatan togs 19 mindre schakt upp vid de markarbeten som utfördes på torget under våren och sommaren 1999. Endast ett fåtal av schakten grävdes djupare än 0,5 m. I dessa framkom profilväggar med stratigrafi. De påträffade lagren utgjordes till stor del av omrörda lager och stenläggningar (Ternström 2003).

År 2005 togs två mindre schakt upp i den nord-östra delen av torget i samband med grävarbeten för fundament till ett tak till restaurang Magnolias uteservering. Undersökningen visade att tjocka kulturlager fanns under torget. Schakt 1 uppvisade kulturlager ned till ett djup av 1,05 m medan undergrunden aldrig nåddes i schakt 2. De fåtaliga fynden gav en grov datering. Det understa lagret i schakt 1 daterades till 1500-1600-tal. I schakt 2 påträffades byggnads/raseringslager från en eller två tegelbyggnader. Raseringslagren skulle kunna härröra från det nedbrunna rådhuset som låg ca 15-20 m söder om schakt 2 (Wennerlund 2005).

Syfte

Undersökningen syftade till att dokumentera den fasta fornlämningen avseende karaktär och omfattning samt att om möjligt datera densamma. Årets undersökning utgör ett komplement till de många tidigare undersökningar som genomförts på Stora Torget. Platsen är central för förståelsen av Linköpings framväxt och topografi. Det är även av vikt att fastställa vilka verksamheter som bedrivits på och intill torget under olika epoker samt vilka vägar och vilken bebyggelse som funnits i anslutning till torget.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningarna. Det trånga utrymmet fick till följd att schakten inte grävdes med maskin. Istället handgrävdes de i stick om ca 0,3 m. Kulturlagren dokumenterades på profilirningar samt genom lagerbeskrivningar och digitala foton.

Resultat och tolkning

Schakt 1

Detta schakt var beläget längst i norr av de två schakt som togs upp. Undergrunden som bestod av gulbrun sand, påträffades på ett djup av ca 1 m.

Profilen åt norr var störd ner till ca 0,78 m under markytan. En gul hårdplastmatta var synlig på ett djup av 0,56 m. Hårdplastmattan fanns längs med hela norra profilväggen. Under mattan kom ett bärlager med 0,22 m tjock gulbrun grus. Under bärlagret kom intakta kulturlager.

I övriga profilväggar sträckte sig sentida påförda sand- och grusmassor ned till ett djup av 0,5-0,6 m. Därefter följde fyra kulturlager. Det översta av dessa, lager 5, bestod av gråsvart humös lera. I lagret fanns en hel del träkol. Därunder följde ett tunt lager, lager 6, som bestod av grå sandig humös lera. I detta lager förekom enstaka stenar ca 0,1 m i diameter. Följande lager, lager 7, hade en tjocklek på ca 0,2 m. Lagret bestod av svartgrå homogen humös sand. Underliggande lager 8 utgjordes av ett infiltrationslager där den svartgrå humösa sanden från lager 7 blandats med det brungula sandlager som utgjorde undergrunden i schaktet. Enstaka djurben påträffades i kulturlagren. Inga av dessa tillvaratogs. Inte heller framkom några daterande fynd som kunde knytas till

Figur 4. Schakt 1 profilväggen mot öst.
Foto Ingrid Gustin, ÖLM.

ett specifikt lager. I schakt 1 påträffades dock slagg i form av en bottenskålla. Fyndet av en bottenskålla talar för att metallframställning ägt rum i närheten.

Det träkolsbemängda lagret, lager 5, kan representera en uppröjning efter branden år 1700. De enstaka knytnävsstora stenar som framkom i underliggande lager, lager 6, kan motsvara torgytan innan branden. Stenarna framkom i såväl den södra som östra profilväggen, men låg inte så tätt att de utgjort en regelrätt stenläggning. I analogi med lager från tidigare utgrävningar i området kan lager 7 och 8 motsvara ackumulerad och omrörd kulturgyttja som tillkommit från dess torget började nyttjas som marknadsplast fram till 1600-tal. Avsaknaden av daterande fynd gör dock att slutsatserna bör betraktas som hypotetiska.

Lager/kontext för schakt 1.

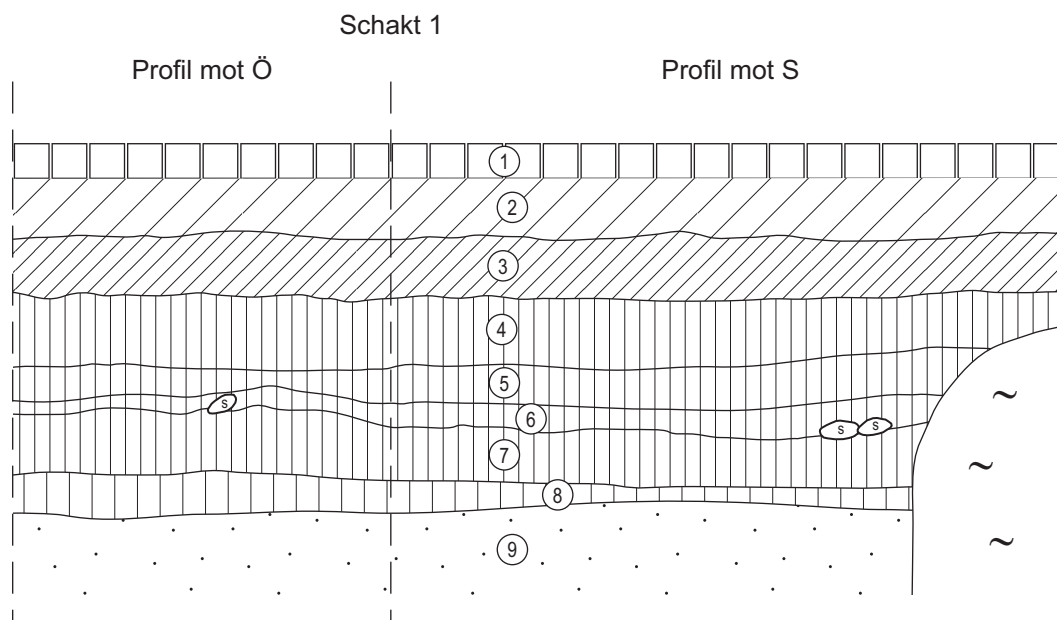
1. Gatsten
2. Grå/grus stenkross
3. Gulbrun sand
4. Grågult grus, ngt träkol
5. Gråsvart humös lera, träkol
6. Grå sandig humös lera, enstaka stenar
7. Svartgrå homogen humös sand
8. Infiltration från ovanliggande lager
9. Brungul sand

Schakt 2

Schaktet var beläget ca 10 m söder om schakt 1. Längden för schakt 2 uppgick till 1,85 m och bredden till 0,98 m. Schaktet grävdes ner till undergrunden som låg på ett djup av 1,0-1,2 m. De sentida påförda massorna uppgick här till 0,45-0,5 m djup under marknivån. Därefter följde fem olika kulturlager. Det översta av dessa, lager 3, var 0,05-0,2 m tjockt och bestod av svartgrå humös sand. I lagret fanns inslag av tegelkross och småsten samt enstaka knytnävsstora stenar. Under lager 3 kom lager 4 bestående av gråsvart sandig humös lera med inslag av bruna lerlinser. I detta lager kom mycket tegelkross samt kalkbruk, träkol, ben och knytnävsstora stenar. Lager 4 hade en tjocklek av 0,05-0,15 m.

Därpå följde lager 5 bestående av svartgrå humös sandig lera. Lagret var ca 0,05-0,15 m tjockt och relativt fyndtomt. Lager 6 var 0,2-0,35 m tjockt och bestod av svartgrå humös sand. I lagret fanns enstaka stenar men var i övrigt fyndtomt. Lager 7 utgjordes av ett infiltrationslager. Lagret var 0,1-0,15 m tjockt och fyndtomt. Under lager 7 kom undergrunden bestående av grå grus.

Inte heller i schakt 2 framkom några daterande fynd som kunde knytas till enskilda lager. Resonemangen om lagrens tillkomst blir därför också här hypotetisk. Lager 4 som bestod av stor mängd tegelkross och kalkbruk kan dock härröra från ett raseringslager efter branden år 1700 eller ett byggnads-

Figur 5. Profilritning schakt 1. Skala 1:20.

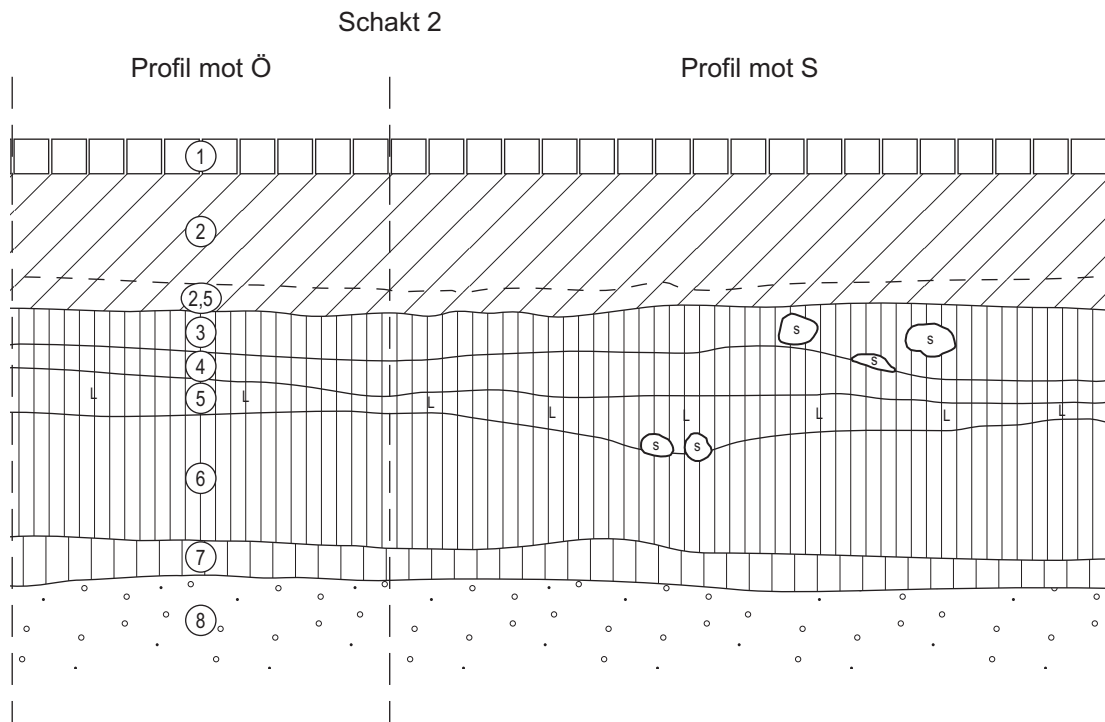

Figur 6. Schakt 2 mot öst. Foto Ingrid Gustin, ÖLM.

Figur 7. Schakt 2 mot syd. Foto Ingrid Gustin, ÖLM.

lager som tillkommit efter branden. De tre följande relativt fyndtomma lager som kom under lager 4 kan ses som omrörda aktivitetsslager vilka avsatts på ytan från dess att torget började användas som marknadsplats fram till branden år 1700.

Figur 8. Profilritning schakt 2 Skala 1:20.

Lager/kontext för schakt 2;

1. Gatusten
2. Gulbrun, grusig sand. Tolkning; Bärlager.
- 2,5. Gul sand/grus. Tolkning; Bärlager.
3. Svartgrå humös sand. Inslag av tegelkross och småsten. Tolkning; Kulturlager tillkommet i samband med eller efter branden år 1700.
4. Gråsvart sandig humös lera m bruna lerlinsor. Inslag av mycket tegelkross, kalkbruk, djurben och träkol.
5. Svartgrå humös sandig lera. Relativt fyndtomt lager.
6. Svartgrå humös sand. Fyndtomt.
7. Grus med infiltration från överliggande lager.
8. Grå fuktig grus.

Slutsatser

Vid den arkeologiska förundersökningen, som utfördes i form av en antikvarisk kontroll, undersöktes och dokumenterades två schakt på Stora Torget i Linköping. Undersökningen visade att det fanns tjocka kulturlager under nuvarande torg- och gatunivå på de platser där schaktningar utfördes. I schakt 1 kom undergrunden på ca 1 meters djup medan undergrunden i schakt 2 påträffades på ett djup av ca 1,1-1,2 m. I schakt 2 fanns byggnadsrester efter raseringen alternativt uppförandet av en eller flera tegelbyggnader, som antingen funnits på eller vid torget. Samma typ av byggnadsrester påträffades i det schakt 2 som togs upp 2005. Då ansågs byggnadsresterna kunna härröra från det rådhus som uppfördes på torget i slutet på 1400-talet och som var beläget ca 15-20 m söder om schakt 2. Vid undersökningarna 2007 framkom inget som motsäger en sådan tolkning.

Referenser

- Gustin I. i manus. *Stora Torget 1980. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 153, Linköpings stad och kommun*. Rapport.
- Tagesson G. 2002. *Biskop och stad – aspekter på urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Stockholm.
- Ternström C. 2003. *Stora Torget. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 153, Linköpings stad och kommun*. Rapport 22:2003. Östergötlands länsmuseum.
- Wennerlund J. 2005. *Stora Torget, restaurang Magnolia. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 153, Linköpings stad och kommun*. Rapport 47:2005. Östergötlands länsmuseum.

Tekniska uppgifter

Område	Stora Torget
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 153
Ekonomiska kartans blad	085 57 (8F 5h Linköping)
Koordinater	X6476440, Y1489260
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Höjdsystem	Lokalt
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens beslut	2007-06-25
Länsstyrelsens dnr	431-10504-07
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsmuseets dnr	297/07
Länsmuseets projektnummer	530649
Uppdragsgivare	QLM AB, Magnolia
Kostnadsansvarig	QLM AB, Magnolia
Projektledare	Ingrid Gustin
Fältarbetsid	2007-05-21--23
Undersökt yta	ca 3,6 kvadratmeter
Fynd	ÖLMC4358
Foto	Endast digital
Analyser	Nej
Grafik	-
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:49 © Östergötlands länsmuseum

